

Віктор Борис
студент гр. ФФзм-11,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Володимир Горин

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Здоров'я та життя громадян є невід'ємною цінністю будь-якої держави, один із важливих чинників ефективного та стабільного її розвитку. Відповідно до норм Конституції України, кожен громадянин має право на доступ до послуг охорони здоров'я, реалізацію якого забезпечує фінансування державою цільових медичних програм. У закладах державної та комунальної власності медичні послуги населенню в межах гарантованого пакету надаються безкоштовно. Втім, попри зміну в останні роки підходів до фінансування медичної допомоги, що дало можливість посилити зв'язок між обсягами надання послуг і фінансуванням їх з бюджету, питання обмеженості фінансового ресурсу для повноцінного та ефективного функціонування системи охорони здоров'я в Україні досі відкрите. У багатьох наукових працях перспективи вирішення цієї проблеми пов'язують із впровадженням медичного страхування [2; 3].

Систему медичного страхування у науковій літературі часто розглядають як складову більш складної системи соціального захисту населення від різного роду соціальних ризиків, у даному контексті – від ризику тимчасової втрати працездатності через захворювання. Такий підхід до розуміння місця охорони здоров'я пояснює збереження в Україні впродовж тривалого часу успадкованої з радянських часів бюджетної моделі фінансування медицини, яка в ринкових умовах виявляє свою неефективність та є причиною деградації системи охорони здоров'я. Про це свідчить погіршення показників якості й доступності медичних послуг, збільшення особистих витрат громадян на їхнє отримання, а також високі показники смертності українців. Зокрема, у 2021 році рівень смертності у нашій країні становив 18,5 осіб/1 тис. населення, що у 2-2,5 рази перевищує показники розвинених європейських країн. Близько 2/3 усіх випадків смертності зумовлені серцево-судинними захворюваннями, кожне восьме – онкологічною хворобою, що свідчить про недостатню увагу населення до стану свого здоров'я, а також невідповідний потребам рівень якості медичного обслуговування [4].

Інтегральним індикатором, який свідчить про ефективність діяльності галузі охорони здоров'я є середня тривалість життя громадян, яка в Україні на 9 років нижча, ніж у країнах ЄС: середнє значення показника в Україні становить 72 роки, а в Євроспільноті – в середньому 81 рік [6]. Винятково гостро постає проблема смертності громадян у працездатному віці, що особливо характерне для чоловіків. Внаслідок цього, чоловіки в Україні живуть в середньому на 10 років менше, ніж жінки, а значна їх частина не доживає до настання пенсійного віку. Поряд із складними умовами праці, екологічними проблемами, а також поширенням таких деструктивних звичок, як надмірне вживання алкоголю та паління, ці показники

смертності та дожиття є наслідком негативних процесів в охороні здоров'я, значною мірою зумовлених проблемами її фінансування.

Узагальнюючи причинно-наслідкові зв'язки складної ситуації в охороні здоров'я та способи її вирішення, вагома частина науковців безальтернативним варіантом цього розглядає розвиток системи страхової медицини та, зокрема, обов'язкового медичного страхування. За прогнозами, впровадження системи медичного страхування дасть можливість вирішити проблеми дефіциту ресурсів на функціонування охорони здоров'я, гарантованості медичних послуг, а також залучить до галузі фінансування для її модернізації обладнання та підвищення якості медичної допомоги.

На теперішній час медичне страхування в Україні розвивається тільки у його добровільному варіанті, а показники фінансових ресурсів, які обертаються у цій сфері, незначні. Причини цього, по-перше, у високому ступені недовіри населення до інституцій системи медичного страхування (страхових компаній, лікарняних кас та ін.), а, по-друге, у недостатньому рівні особистих доходів у тих, хто найбільше потребує медичної допомоги (малозабезпечені, пенсіонери та ін.). Медичне страхування, як свідчить зарубіжна практика, є вартісною моделлю фінансування медичної допомоги, а тому значна частина населення України не має фінансової можливості брати в ньому участь. Тому на сьогодні медичне страхування малопомітне як джерело фінансування медичних послуг та не може вплинути на загальну негативну ситуацію в охороні здоров'я [5].

Впровадження обов'язкового медичного страхування насамперед вимагає відповідного правового забезпечення. В Україні уже було кілька законопроектів, якими було передбачено впровадити обов'язкову страхову медицину, проте вони дотепер не реалізовані. Однією із причин відтермінування цього кроку є те, що поки немає розуміння моделі впровадження страхових внесків на обов'язкове медичне страхування. Якщо впроваджувати такі внески додатково до існуючого єдиного соціального внеску, це спричинить підвищення рівня фіскального навантаження на оплату праці, яке в Україні й так достатньо високе. Це може спонукати бізнес більш активно використовувати схеми мінімізації податкових зобов'язань і збільшуватиме рівень тінізації ринку праці. Якщо перерозподіляти на медичне страхування частину сплаченого ЄСВ, то необхідно прорахувати, чи не спричинить це поглиблення дефіциту коштів системи пенсійного страхування або нестачу ресурсу для інших виплат за соціальним страхуванням.

Дискусійним питанням є розподіл фіскального навантаження зі сплати страхових внесків на медичне страхування. Неприйнятно повністю перекладати такі зобов'язання на роботодавця, оскільки це знижує його мотивацію чесно сплачувати податки, а також мінімізує мотивацію застрахованої особи дбати про своє здоров'я. Тільки кооперативна модель, коли у певних частках страхові внески сплачують і роботодавець, і працівник, на наш погляд, може бути дієвою при впровадженні обов'язкового медичного страхування. Додаткову частку до цих внесків має вносити держава, адже на сьогодні в охороні здоров'я характерні такі проблеми, як старіння матеріальної бази, її руйнація внаслідок бойових дій, нестача коштів на сучасне обладнання тощо. Якщо усі ці проблеми «перекласти» на учасників обов'язкового

медичного страхування, то рівень страхових внесків може виявитись надміру високим. Тому при впровадженні моделі обов'язкового медичного страхування необхідно також зберегти бюджетне фінансування охорони здоров'я [3].

Передумовою впровадження страхового фінансування охорони здоров'я є також розвиток інституційного забезпечення цієї моделі, тобто визначення суб'єктів цього страхування, їхніх прав та обов'язків, відповідальності. Важливо передбачити економічні стимули для страхових компаній щодо участі у системі обов'язкового медичного страхування, яке характеризується нижчим рівнем дохідності та високою ризиковістю, а також визначити відповідальність за невиконання зобов'язань щодо покриття витрат на лікування. Відкритим є питання щодо доцільності створення окремого Фонду обов'язкового медичного страхування та його місця у системі інституцій соціального страхування. Наразі потребує врегулювання схема розподілу коштів, які будуть надходити в охорону здоров'я від обов'язкового медичного страхування, перспективи розвитку лікарняних кас та благодійних фондів територіальних громад на фінансування охорону здоров'я. Ці питання потребують подальшого дослідження і надання пропозицій щодо розвитку медичного страхування в Україні для ефективного забезпечення фінансування медицини та захисту прав громадян у сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Горин В. П. Концептуалізація соціальних гарантій в теорії державних фінансів. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4. С. 13-19.
2. Горин В. П. Концептуальні засади фінансового забезпечення соціальних гарантій. *Світ фінансів*. 2009. № 3. С. 97–106.
3. Горин В. П. Фінансові аспекти реформування охорони здоров'я у зарубіжних державах: висновки для України. *Світ фінансів*. 2014. Випуск 1. С. 168-179.
4. Загальні коефіцієнти природного руху населення за типом місцевості по регіонах у 2021 році. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/oz.htm.
5. Шевчук С. В., Онишко Ю. В. Проблеми фінансування і перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С. 158-162.
6. Януль І. Є. Перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 87-91.